

1

William Wisting oli alati olnud seisukohal, et põllul tuleks teravilja kasvatada, mitte golfi mängida. Ta vahtis üle kunstliku maastiku ja üle selja jooksis külmavärin, kui mees mõtles, miks ta seal üldse viibib. Hommikune kaste oli imbinud läbi purjeriided kingade ja sokid hakkasid märjaks minema. Õhk oli karge ja külm. Mere poolt lõunast tulnud tuul tõi kaasa vaid hallid pilved.

Golfiväljakule oli ta sunnitud tulema juba neljandat korda ja iga kord tabas teda mõistmine, kui vaikne, rahulik ja maaliline siin tegelikult on. Ta oli hakanud mõistma selle spordiala võlu ja jõudnud järeldusele, et kadestab neid, kel on aega nõndamoodi vaba aega veeta.

„See on täiesti arusaamatu,“ piiksutati tema selja taga. „Uskumatu.“

„Aga ma ei ole kindel, kas see on politsei asi,“ ütles Wisting, vaadates Finn Haberit, kes kaamera ja visandiplokiga ringi sebis. Vana kriminalist raputas pead iga kord, kui mõõdulinti nihutas.

„Keegi ju peab välja mõtlema, mis juhtus, eks ole?“ vaidles vastu sale mees, kes oli end tutvustanud golfiväljaku hooldajana. Wisting oli sellest ametinimetusest nii segadusesse sattunud, et mehe nimi talle meelde ei jäänud.

„See on müsteerium,“ lisas golfiväljaku hooldaja.

Selles oli tal õigus. Tavaliselt äratasid sellised asjad William Wistingu uudishimu ja soovi edasi uurida, aga mõned ruutmeetrid surnud muru kuulusid politsei asemel küll rohkem mõne aiandusühistu huviorbiiti, kus see tõenäoliselt lõppeks tähtsusetu märkusega loodus- ja keskkonnakaitsejuhtumite statistikas. Halvimal juhul võis tegemist olla lihtsalt vandalismiaktiga. Võrreldes Wistingu kontoris kuhjuva toimikuhunnikuga, oli see igal juhul tühine, ja kui jaoskonna ülemal ei oleks tekkinud golfihuvi, poleks ta praegu tõenäoliselt üldse siin.

Wisting lõdises ja vaatas, kuidas hallid pilved kiiresti üle taeva liiguvad. Polnud eriti näha, et suvi läheneb. Ta tõmbas märjad varbad krõnksu ja lootis, et Haber oma uurimisega peagi lõpule jõuab.

See oli alanud maikuu viimasel nädalal. Viis surnud muru laiku, mis asetsesid nagu silmad täringul. Järgmisel nädalal ilmus veel viis ümmargust laiku, kus muru oli pruuniks tõmbunud. Kolmas käik golfiväljakule oli toimunud eelmisel nädalal, lihtsalt selleks, et kinnitada: ilmunud oli viis uut laiku.

„Te ilmselt ei mängi golfi,“ ütles golfiväljaku hooldaja, katkestades Wistingu kokkuvõtva meenutuse.

„Ei,“ tunnistas Wisting.

„Peaksite proovima, see on hea treening.“

„Kaalun seda,“ vastas Wisting kõhtu ettevaatlikult sisse tõmmates.

„Aga kuna te ei mängi, siis te vist ei mõista, milline tragöödia see meile on,“ piiksus golfiväljaku hooldaja edasi. „See muru on alati olnud meie uhkus.“

„Mõistan,“ kinnitas Wisting. Ta vaatas muruga kaetud tasan-dikke nende ümber ja tundis, et mõistab tõepoolest selle mehe uhkust seeüles, et need on hoitud ideaalses seisukorras.

„Keegi peab ju välja selgitama, mis toimub.“

„Mis sina arvad, Finn?“ küsis Wisting, pöördudes kriminalisti poole, kes oli töö lõpetanud. Too oli oma pika karjääri jooksul kindlasti tegelenud suuremate ja põnevamate ülesannetega. Siiski oli vananeval kriminalistil sügav huvi oma valdkonna

vastu ning ta võttis iga juhtumit tõsiselt. Samas oli ta oma olemuselt soe. Wisting pidas Finn Haberit oma osakonna üheks usaldusväärsemaks politseinikuks. Talle võis igas olukorras kindel olla.

„Kui ma vaid teaks,“ ohkas Finn Haber. „Aga see pole kindlasti loodusnähtus.“

„Ära tule ütleva, et ka sina kaldud ajalehtede ufoteooriate poole.“

„Ei-ei,“ vastas kriminalist rahulikult naeratades. „Olen mõelnud, kas pahalased võiksid olla sipelgad, mutid või muud elukad, kes maa all kaevavad, aga see teooria ei pea paika.“

„Ei pea?“ küsis Wisting.

„Ringid on täpselt ühesugused,“ selgitas Haber. „Iga ring on täpselt ühemeetrise läbimõõduga. Nelja nurga vaheline kaugus on viis meetrit, keskmine ring asub täpselt keskel. See on üllatavalt täiuslik sümmeetria.“

„Teisisõnu siis hoolega teoks tehtud nali,“ märkis Wisting.

„Jah, aga imelik on see, et see komplekt siin on täpselt sama-sugune nagu kolm ülejäänut. Need on suuruse ja vahemaade poolest identsed. Täpsed koopiad.“

„Mida sa nüüd teha kavatsed?“ piiksus golfiväljaku hooldaja, kes tundus lausa võidukas asja juures, millesse polnud endiselt selgust tulnud. „Olen töötanud golfiväljaku hooldajana kakskümmend aastat ega ole kunagi midagi sellist näinud.“

„Pean natuke uurima,“ vastas Haber. „Rääkima kellegagi, kes teab mulla ja muru ja selliste asjade kohta.“

Mehed seisid vaikides ja silmitsesid mustrit maapinnal. Wisting kuulis, kuidas golfiväljaku hooldaja hinge tõmbas, nagu valmistudes veel kord selgitama, kui suur tragöödia see kõik golfi-klubile on, aga valjud autosignaalid parkla poolt jõudsid temast ette. Wisting pöördus heli suunas ja nägi meest, kes avatud autoukse juures kätega vehkis. Nils Hammeri pikk kaju oli kergesti äratuntav.

„Jaoskond ei ostnud teile mobiiltelefone vist selleks, et te need kontorisse jätaksite,“ märkis Nils Hammer, kui nad tema juurde jõudsid.

„Vabandust,“ vastas Wisting ja naeratas. „Kas on midagi tõsist?“ küsis ta, kuid vastust ta juba teadis, kuna Hammer oli neile järele sõitnud.

Nils Hammer torkas huule alla tubakatüki, siis vaatas neid tumedate silmadega ja vastas: „Surmtõsist.“

2

Õhus oli pinget ja omamoodi ootust. Ekskavaatorijuht kummardus rooli kohale ja pahvis innukalt käsitsi rullitud pläru, samal ajal lõuga käele toetades. Veoauto kõrval seisis kolm kolleegi, kes trampisid kruusas ja arutlesid elavalt millegi üle. Objektijuhi kiiivriga mees rääkis mobiiltelefoniga ning noogutas hoogsalt vestluskaaslasega nõustudes.

Suure augu ümber maanteel olid kaks patrullpolitseinikku tõmmanud punavalge piirdelindi. Vanem neist istus patrullautos ja selgitas midagi politseiraadiosse, ise laialt kätega vehkides, noorem aga suunas liiklusvoogu läbi ehitusplatsi minema.

William Wisting kummardus, puges piirdelindi alt läbi ja jäi hämmeldunult pärani silmadega vahtides seisma. Ligikaudu kolme meetri sügavuse ja sama laia augu põhjast tee ääres paistis vana metallist riietusruumi kapp. See oli mõlakis ja külje oli ekskavaatori kopp katki rebinud. Uks oli lahti, metallist aasas rippus vana roostes tabalukk.

Wisting polnud kindel, mida nägi. Vana kapi sisu oli segamini ja täiesti erinev kõigest, mida ta varem näinud oli. Kogu sisu kattis õrnalt roheka varjundiga kleepuv hallitusekiht. Kleepja katte all olid tekstiilijäänused, kuhu olid juurdunud suured kahvatud, peaaegu läbipaistvad seened. Pikkadest hallikasvalgetest eostest moodustus riidejääkidele pruun mass. Nende vahelt paistsid vahase limaga kaetud kriitvalged luud. Kapi ülemises osas tuiutas tühjal pilgul hall pealuu, millel oli mõned juuksekarvad.

See, mis kunagi ammu oli olnud inimene, pani Wistingu judisema ja kuklas hakkas torkima. Ta avas suu, kuid suutis välja pigistada ainult vaikse ohke.

„Unustasin vist mainida,“ sõnas Hammer muiates, „et mees on siin lebanud juba mõnda aega.“

Wisting eiras teda. Mõtlemata oma riietele, jalatsitele või asjaolule, et Ingrid näeb pärast nende puhtaks saamisega vaeva, ronis ta alla.

Ta keskendus vanast metallkapist paljastuvalle mõistatusele. Aju neelas üksikasju, mis võivad uurimise jaoks tähtsad olla: tootja nimi *Stålsett* vaevu loetavalt kapi uksele, kampsuni jäänused, nahast rihm põimitud rihmapandlaga, midagi, mis helkis ja oli kunagi läikinud, tõenäoliselt kett, mõned omavahel ühendatud metallitükid, mis moodustasid vana rinnahoidja haagid.

„Naine,“ lausus Wisting mõtlikult. „See on naine.“

„Oled sa selles kindel?“ küsis Haber skeptiliselt, tehes esimesi ülevaatlikke fotosid. „Äkki sa oskad mulle siis lausa öelda, mitu last tal oli, kui sa juba asja uurid?“

„Isik on igal juhul kandnud rinnahoidjat,“ selgitas Wisting, osutades haagijäänustele selgrool. „Lisaks on see kapp väike. Ma ei usu, et sinna oleks ära mahtunud täiskasvanud mees.“

Haber vaatas teda üle prillide. „Äkki tahad järgmisel aastal, kui ma pensionile lähen, mu töö üle võtta?“

Wisting ei vastanud.

„Kui kaua ta siin olnud võib olla?“ küsis ta hoopis.

„Noh, siin pole minu arvamus sinu omast targem,“ vastas Haber. „On raske kindlaks määrata, kuidas maa, temperatuur, niiskus või muud välised tegurid on lagunemist ja kōdunemist mõjutanud, kui ta on olnud maa all metallkapis.“

„Aga me räägime aastatest?“

„Ikka, paljudest aastatest.“

„Ja räägime muidugi mõrvast?“ küsis Hammer ülemise huule alt tubakanutsu välja urgitsedes.

„Surma põhjuse kohta ei julge ma midagi öelda,“ ütles Haber jälle üle prillide vaadates. „Aga kui keegi on kappi kinni pandud ja lõpetab kaks meetrit maa all, siis õnnetusest me tõenäoliselt ei räägi.“

Wisting ronis üles ja jättis Finn Haberi alla toimetama. Ta läks töödejuhataja juurde, kes oli telefonikõne lõpetanud. Mehe kollasel kiivril seisis kulunud tähtedega *Johannes Johansen*. Hiljuti oli selle kohale lisatud tiitel *töödejuhataja*. Tööriided andsid teada, et ta on ametis ehitusettevõttes Selmersen & Poeg. Närvilised kollased sõrmed üritasid samal ajal, kui ta Wistingu küsimustele vastas, sigaretti rullida.

„Mis laadi töödega te siin tegelete?“

„Ehitame seoses uue jalakäija- ja rattatee rajamisega tunnelit,“ selgitas töödejuhataja keelega üle sigaretipaberi serva tõmmates.

„Kui kaua te siin olete töötanud?“

„Noh, rattateega oleme tegelenud sulast saati, aga siin alustasime täna.“

„Kas midagi muud olete ka leidnud?“

„Ei, mida sa silmas pead?“ küsis Johansen ja patsutas tulemasinat otsides taskutele. Wisting ei hakanud ütleva, et surnukeha maha jätnud isik võis sinna jätta ka mõrvarelv või muid esemeid.

„Kui kaua see seal sinu arvates on olnud?“ küsis ta hoopis.

Töödejuhataja Johansen võttis tagataskust tulemasina, süüitas kõvera sigareti ja kehitas õlgu.

„Pea silmas, et te alustasite kaevamist siin täna,“ jätkas Wisting. „Pole ju võimalik, et kapp oleks siia visatud öö jooksul?“

„Ei. See tuli kaevates välja tund aega tagasi. Ekskavaatorit juhtis Rolfsen.“ Johannes Johansen osutas peaga ühele ehitusmeestest, kes istus, närvis tikku ja jälgis kõike, mida tegi Finn Haber. „Tee ehitati siia üle kahekümne aasta tagasi. Laip peab olema siin olnud sellest ajast saati.“

Wisting noogutas mõtlikult, kui tee äärde Wistingu ja töödejuhataja juurde keeras läikiv Toyota. Auto pidurdas järsult, puhtale läikivale mustale värvile langes kruusatolm. Tuuleklaasil seisis valge silt suure kirjaga PRESS. Vahel mõtles Wisting, kas ajakirjanikud, kes end selliste siltidega varustasid, usuvad, et see vabastab nad igasugusest liiklusseaduse ja parkimiseeskirjade järgimisest.

Mees, kes autost välja hüppas, ei vajanud kindlasti sellist märki, et teada anda, kes ta on. Auto võis küll olla hiljuti ostetud, aga Kristoffer Nybråthen ajalehest Østlands-Posten oli olnud kohal enam-vähem kõigil kuriteopaikadel, kus oli käinud ka Wisting.

„Ma arvasin, et saan su jälle golfiväljakult kätte,“ märkis Nybråthen ja lükkas küljele vajunud juukseid tagasi läikivale pealaele.

Wisting vastas mehele noogutusega. Tema vanaisal oli olnud samasugune soeng ja kaua aega oli ta arvanud, et sellist soengut kannavad vaid vanad mehed. Kuni 1980. aastatel ilmus ühel hetkel kuriteopaigale teksastes ja punases golfijakis Nybråthen. Täna oli jakk asendunud samast ajast pärit halli-valgekirju Islandi kampsuniga.

„Aga see tundub paljulubavam,“ jätkas Nybråthen, tõstis kaamera rasvapekiliste sarvraamidega prillide juurde ja hakkas klõpsutama. Østlands-Posteni arhiivis peaks olema lugematul hulgal selliseid pilte Wistingust kuriteopaikadelt.

„Üks vana laip, ma kuulsin,“ lausus pikajalgne ajakirjanik kaamerat langetades. Wisting kujutas ette, et Nybråthenile on pildistamine sama loomulik kui autojuhile käiguvahetus. Ta kahtles, kas Nybråthen isegi märkas, millal neid fotosid klõpsis.

„Ma jõudsin ise ka just kohale,“ vastas ta ebamääraselt.

„Aga see on laip?“

„On leitud mõningaid inimluude jäänuseid,“ püüdis Wisting pareerida, kuid peatus. Kristoffer Nybråthen oli osav ja visa. Ta ei jäta enne, kui Wisting kinnitab seda, mida nad mõlemad teadsid. Lisaks vääribaldi ta enam kui hägusad kommentaarid. Nybråthen mängis alati politseiga samas meeskonnas ja oli alati esimene, kelle poole pöörduda, kui mingi juurdluse käigus oli vaja meedias taktikalisi samme teha.

„Tegemist on inimese jäänustega,“ selgitas Wisting, kui Nybråthen teada tahtis, millist tüüpi luudega on tegemist.

„Mees või naine?“

„Liiga vara öelda,“ vastas Wisting. Ta ei tahtnud, et tema eeldused saaksid trükis avaldatud.

„Surma põhjus?“

Wisting raputas pead ja tundus, nagu poleks ajakirjanik vastust oodanudki. Mees tõstis taas kaamera ja tegi kiiresti veel pilte, kui neli politseinikku inimjäänustega vana kapi august välja tõid ja selle politseiauto taha kilele asetasisid.

Oli möödunud kaks aastat ajast, kui William Wisting viimati mõrvalooga tegeles. Ta teadis, et seekord pole see töö lihtne. Võib-olla ei tule sealt üldse midagi välja. Kui naine on olnud maa all üle 25 aasta, siis on mõrvajuhtum aegunud. Siiski tundis Wisting tuttavat kipitust, mis ikka tuli, kui ees oli uus juhtum. Ta mõtles, milline saatus võib peituda selle omapärase laibaleiu taga.

3

„Siin on külm,“ teatas Ebba, kes oli istunud politseijaoskonna infoleti taga nii kaua, kui Wisting mäletas.

„Ma kahtlustan, et majahoidja seadis kütteseadmed aastaaja suhtes tavapärasest madalamale temperatuurile,“ jätkas naine virinat. „Ta peaks termomeetrit vaatama. Hommikul oli kodus 13 kraadi, kuigi praegu on juuni keskpaik. Ma ütlesin talle, aga see ei tundu aitavat. Kas sa saaksid temaga rääkida?“

„Ma proovin,“ vastas Wisting naeratades, ja kui seda juba meelde tuletati, tundis ühtlasi, et märjad jalad külmetavad.

„Sinu kella ühene külaline on saabunud,“ vatras Ebba edasi. „See mees on juba tükk aega oodanud,“ lisas naine, noogates väikese istumisnurga suunas. „Benjamin Hessdalen.“

Wisting ei olnud Benjamin Hessdaleniga varem kohtunud, kuid kolme ootava inimese hulgast polnud raske aru saada, kes on Norra viljaringide ühingu esimees. Mees istus tooli serval sirge seljaga, käed põlvedel puhkamas. Tema hallid juuksed olid taha kammitud ja jämedaks hobusesabaks seotud. Paksude klaasidega rasked prillid olid ninal lükatud nii kaugele kui võimalik. Süles lebasid sonimüts ja vana sinakashall tööjakk.

Ebba märkus oli kindlasti ka Benjamin Hessdaleni kõrva jõudnud ja Wisting ei suutnud leida head ettekäänat, et tema ooteaega veelgi pikendada. Tundus, et Ebbagi ei kavatse aidata, nii et ta naeratas mehele viisakalt ja andis märku endale järgneda. Surnud isiku jäänustega, mis peagi kohtumeditšiini laborisse jõuavad, saab Finn Haber päris hästi ka ise hakkama.

„Mis on Norra viljaringide ühing?“ küsis Wisting, kui oli mehe istuma juhatanud. Ta kahetses küsimust kohe. See võis kujuneda pikaks vestluseks.

„Meie eesmärk on koguda teavet kõigi meie riigis esinevate viljaringide kohta,“ selgitas Benjamin Hessdalen oma pakse prille kohendades.

„Kas teil on palju tööd?“ tahtis Wisting teada. Ta kuulis oma küsimuses kergelt pilkavat tooni, aga polnud kindel, kas mees teisel pool lauda sellele tähelepanu pööras.

„Üle maailma on seni registreeritud üle 10 000 viljaringi,“ teatas mees vaimustunult. „Enamik neist on tekkinud Inglismaal, aga neid leidub palju ka Kanadas, Ameerika Ühendriikides, Austraalias ja Venemaal. Norras oleme ringe registreerinud alates 1991. aastast.“

„Kui palju?“

„23.“

„Mitte rohkem?“ küsis Wisting ja vaatas kella ukse kohal. Mees oli olnud siin alla minuti, aga Wisting oli juba jõudnud järeldusele, et too on üks neist, kes raiskab tema aega. Sellised nii-öelda üleloomulikud või maavälised asjad lihtsalt ei kuulu politseitöö hulka.

„Meil on neid kümme vähem kui Taanis,“ lausus Hessdalen, kellesse sarkasm Wistingu hääles endiselt ei puutunud. „Aga peate meeles pidama, et Norras on palju metsi ja mägesid ning see pole viljaringide tekkeks nii sobiv paik.“

„Te teate, et need ringid, mis meil siin on, ei ole viljapõllul?“ küsis Wisting, uskumata, et külalise huvi sellest väheneks.

„Ma olen jälginud seda juhtumit meedia vahendusel,“ vastas mees ja noogutas. Prillid libisesid nina otsa. „Seda me nime-tame seotud nähtuseks ja see kuulub samasse kategooriasse nagu jääringid.“

Wisting oli just küsimas, mis asjad on jääringid, aga hoidis end tagasi, lootes, et kohtumine lõpeb varsti.

„Miks te politseiga ühendust võtsite?“ küsis ta hoopis.

„Ma tahan politsei luba, et saaksin neid ringe golfiväljakul ise uurida,“ vastas mees kiiresti ja lükkas prillid üles.

„Mina ei saa seda teile keelata,“ vastas Wisting käsi laiutades. „Selline luba tuleb saada maa omanikult.“

„Nii et politsei poolest võime me kuriteopaika minna?“

„Jah,“ vastas Wisting ning naeratas. „Kas teil on aimu, kuidas need tekkinud on?“

Ühingu esimees raputas pead, nii et hobusesaba vastu õlgu pühkis.

„Ma pean kõigepealt uurima. Kuigi on tõestatud, et osa viljaringe on muu hulgas telejaamade ja ajakirjade tellimisel teinud inimesed, peetakse ülejäänuid siiski seletamatuteks,“ rääkis ta. „Hoolimata ulatuslikust teaduslikust uurimistööst nähtuse ümber enam kui kümne aasta jooksul, ei ole keegi veel suutnud kindlaks teha, kuidas need tekivad. See on meie aja suurim saladus.“

Wisting hoidus kommentaaridest. Mõttes maadles ta teise, palju suurema saladusega, mis lebas all laboris metallkapis. Ta leidis, et on aeg vestlus lõpetada.

„Kas te teate, kas nende ringidega seotult on nähtud valguskerasid?“ jätkas Benjamin Hessdalen, enne kui Wisting midagi öelda sai.

„Valguskerasid?“

„Usutakse, et tegevjõud on üks või mitu valguskera, mis sisaldavad elektromagnetilist punktallikat, mis kiirgab intensiivset soojust,“ selgitas Hessdalen innukalt.

„Tegevjõud?“

„Jõud, mis loob need kujundid,“ jätkas mees tooli servale nihkudes. „Seda on kirjeldatud kolmes artiklis, mis on avaldatud teadusajakirjades. Vähemalt viiskümmend inimest on näinud lihtsaid viljaringe spontaanselt tekkimas. Umbes kakskümmend neist on tulnud välja oma täisnimega ja lubanud end intervjuuerida. Kõigi nende juhtumite puhul on märgatud valguskerasid, mis on

paistnud tulevat taevast. Aja jooksul on Inglismaa viljaringide juures ja lähedal valguskerasid palju filmitud.“

„Vabandust,“ vastas Wisting. „Valguskerade kohta teated puuduvad.“

„Mitmel korral on leitud viljapeade külge kleepunud nii elus kui ka surnud kärbsed,“ jätkas viljaringide entusiast. „Selle põhjal võib oletada, et tegevjõud peab olema tegutsenud äärmiselt kiiresti ja intensiivselt. Mõned kärbsed olid sõna otseses mõttes plahvatanud.“

„Ei olnud ka mingeid kärbsed,“ märkis Wisting, aga ta polnud päris kindel.

„Aga helid? Kas neist on teateid olnud?“

Wisting raputas pead.

„Vahel kuulatakse viljaringide tekkimise ajal helisid. Neid kirjeldatakse kõikvõimalikena, alates suminast kuni susisemise ja vileni, mõnikord ka elektrilise krõbinani.“

„Keegi pole midagi kuulnud,“ kinnitas Wisting ega lubanud ka, et seda uurima hakatakse.

„Proove olete võtnud?“ jätkas Benjamin Hessdalen.

„Proove?“

„Tõeliste viljaringide tekkimise kohas on pinnasel ebatavaliselt kõrge magnetiidi ja ränidioksiidi tase,“ selgitas Hessdalen. Ta oli nüüd jõudnud täiesti tooli ääreni. „Kuidas on sisegeomeetriliste suhetega?“ jätkas entusiast.

„Mis nendega on?“ vastas Wisting, kes ei teadnud, millest mees räägib.

„Analüüsid on avastatud, et geomeetrilised kujundid asetsevad üksteise suhtes sageli väga konkreetse matemaatilises paigutuses. Mingit laadi geomeetrilises täiuses.“

„Ilmselt on kõige parem, kui toetute omaenda uurimistulemustele,“ soovitas Wisting püsti tõustes, näitamaks, et kohtumine on lõppenud.

„Teil on täiesti õigus,“ vastas mees ja kargas toolilt kiiresti üles. „Leidudest annan muidugi politseile teada.“

„Loomulikult,“ sõnas Wisting ja avas ukse.